

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi
Volume: 42, Summer-2019, p. 188-203
ISSN: 1308-6200 DOI Number: 10.17498/kdeniz.557352

Research Article

Received: April 23, 2019 Accepted: June 30, 2019

This article was checked by iThenticate

**KIRGIZ ŞİİRİNDE ‘AKAN SU’ AKIMI İLE YAPILAN TABİAT
GÜZELLEMEİNİN ÇAĞRIŞIMLARI ÜZERİNE
(CEÑİCOK KÖKÖ UULU, TOGOLOK MOLDO VE BARPI
ALIKULOV’UN ŞİİRLERİ ÖRNEĞİNDE)**

**ON THE REFLECTIONS OF THE NATURE LYRICS WITH
‘FLOWING WATER’ THEME IN KYRGYZ PEOTRY
(EXAMPLE OF CEÑİCOK KÖKÖ UULU, TOGOLOK MOLDO VE
BARPI ALIKULOV’S POEMS)**

**О КОНЦЕПТЕ «РЕКА, ПОТОК ВОДЫ» И ЕГО
АССОЦИАТИВНОМ ПОЛЕ В КИРГИЗСКОЙ ПОЭЗИИ В
КОНТЕКСТЕ ОПИСАНИЯ ПЕЙЗАЖА
(НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ЖЕНИЖОК КОКО УУЛУ,
ТОГОЛОКА МОЛДО И БАРПЫ АЛИКУЛОВА)**

Mustafa KUNDAKCI*

ÖZ

Edebî türler içerisinde yaygın biçimde kullanılan şiirler, anlam bakımından çok katmanlı metinlerdir. Kelimelerin seçimi ve kendisine has istifi sayesinde oldukça yoğun bir anlatım özelliği gösteren şiirlerde sadece duygular ele alınmaz. İnsanlar, olaylar ve tabiat şairin ilk temasından sonra şiire girer. Şairin bu unsurlara teması şiire giren insanlara, olaylara ve tabiata şiirin doğduğu zamanın şartlarını da ekler. Bu şartlar, okuyucunun şiirde doğrudan görebileceği şekilde verilebileceği gibi, dolaylı olarak anlaşılabilir daha derin bir boyutta da aktarılabilir. Dönemin koşulları, şairleri ortak bir duygu durumunda buluşturduğunda şiirlerde de ortak temaların kullanıldığı akımlar ortaya çıkar.

Kırgız edebiyatında XIX. yüzyılın ikinci yarısından yakın zamana kadar şiirlerde kullanılan ortak temalardan biri de ‘akan su’dur. Daha çok ‘akan su’ teması etrafında bir tabiat güzelleme şeklinde söylenen şiirlerde dönemin toplumsal sorunlarına dair izlerin de bulunması mümkündür. Baskı ve zulmün özellikle fakir bir aile ortamında yetişen şairlerin yöneticileri eleştirmesine imkân vermediği bir

* ORCID: 0000-0001-6092-4043 Dr. Öğr. Ü. Karabük Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mustafakundakci@karabuk.edu.tr

ortamda şiirlerde doğrudan dönemde yaşanan zorlukları anlatan detayların olması beklenemez.

Kırgız şiir geleneğinin içerisinde yetişen Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo ve Barpı Alıkulov’un ‘akan su’ temalı şiirlerinde daha çok tabiat güzellemesi yapılmaktadır. Şairler kişileştirme yoluyla anlattıkları ‘akan su’ temasını ideal bir insan ve ideal bir toplum için model olacak şekilde işler. Şiirlerin doğrudan anlattıkları dışında alegorik bir şekilde dolaylı yoldan yani çağrışımlar yoluyla aktardıkları içerisinde toplum hayatına yönelik detaylar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırgız şiiri, akan su, Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo, Barpı Alıkulov.

ABSTRACT

The poems widely used in literary genres are multi-layered texts in terms of meaning. In poetry, which shows a very intense expression, thanks to the choice of words and the unique sequence of poetry only emotions are not addressed. People, events and nature go into poetry after the first contact of the poet. The poet’s contact with these elements adds the conditions of the time that poems were born to the people, events and nature. These conditions can be given in such a way that the reader can be seen directly in the poem, or can be conveyed in a deeper dimension that can be understood indirectly. When the conditions of the period bring the poets together in a common feeling, the movements that use common themes in the poems are born.

In Kyrgyz literature, one of the common themes used in poetry in the second half of the 19th century until recently is ‘flowing water’. It is possible to find traces of the social problems of the period in the poems which are mentioned as a folk lyric around the water flow. In a period in which oppression and tyranny do not allow the poets who grow up in a particularly poor family environment to criticize the rulers, it cannot be expected that the details of the difficulties experienced in the poems are stated directly.

More folk lyrics are made in the ‘flowing water’ themed poems of Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo and Barpı Alıkulov who were grown in the Kyrgyz poetry tradition. The poets talk about ‘flowing water’ theme through the personification process as a model for the ideal human and ideal society. Apart from the direct narratives of poems, details about the life of the society were given in an allegorical way that is through indirect associations.

Keywords: Kyrgyz poem, flowing water, Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo, Barpı Alıkulov.

АННОТАЦИЯ

Различные лирические жанры представляют собой многослойные тексты с точки зрения смысла. Уникальный порядок слов, используемый в поэзии, позволяет интенсивно и наиболее ярко выражать эмоции, чувства. В таком случае в пейзажной лирике важную играют роль изображаемые в стихотворении люди и события. Лирический герой также может трансформировать специфику условий того времени, когда было создано стихотворение. Это помогает читателю наиболее глубоко увидеть скрытый смысл, который хотел передать автор непосредственно в стихотворении. Когда

условия периода объединяют поэтов в общей идее, это сказывается на содержании стихов, в которых используются общие концепты.

Со второй половины XIX в. в кыргызской литературе одним из распространенных концептов стал концепт «Река / поток воды». Анализируя такие поэтические образы в стихотворениях указанного периода, можно найти отражение многих социально значимых проблем. В такой поэзии авторы описывали только трудности, которые были присущи тому времени. Однако они избегали критики властей и не затрагивали политические темы.

В поэзии Джениджок Кёкё Уулу, Тоголок Молдо и Барпы Аликулова, произведения которых являются образцами киргизской литературы, достаточно широко используется концепт «Река / поток воды». Данный концепт обозначен в контексте персонификации модели идеального человека и идеального общества. Помимо прямых упоминаний в стихах, подробности о жизни общества подаются аллегорично, т.е. через косвенные ассоциации.

Ключевые слова: киргизская поэзия, Джениджок Кёкё Уулу, Тоголок Молдо, Барпы Аликулов.

Giriş

Edebî metin biçimlerinin en yaygın örneklerinden biri olan şiir, bazı özellikleri bakımından diğerlerinden bariz biçimde ayrılır. Şiir, okuruna diğer edebî biçimlerde olduğu gibi doğrudan ve apaçık bir biçimde seslenmez. Gerek kısa bir metinde yoğun bir anlamı aktarma zarureti gerekse estetik kaygının öncelenişi şiirde görünen anlamın dışında iç içe farklı anlam katmanlarının oluşmasına neden olur. Bu bakımdan kıymeti, geleneği ve iddiası bulunan hiçbir şiir görüldüğünden ibaret değildir.

Şiirlerin anlam katları, kimi zaman normal olanın da ötesinde artar. Özellikle toplumların siyasi ve sosyal buhran yaşadığı dönemlerde kendileri adına konuşan şairler, şiirin kelimelerinin en derinlerine gizledikleri mesajları okurlarına aktarmaya çabalar. Şairler eserlerinde kullandıkları kelimelerle olup biten konusunda sadece kendi kanaatini paylaşmanın ötesinde mensubu oldukları toplumun düşüncelerine de tercümanlık eder (Arıcan, 2013; 194). Böylelikle kendilerini ait hissettikleri toplumun, bu dönemi en az hasarla atlatmasını sağlamaya çalışırlar.

Toplum hayatı için hafıza en hayati şeydir. Çünkü hafıza, bireyi toplumun diğer bireyleri ile temasa geçirip onlarla bütünleştiren tarihi taşıyan en önemli araçtır. Hafıza tarihi taşıırken şiir de hafızanın nesiller arasında taşınması için en uygun araçlardan biri olarak düşünülebilir. Zira şiir, toplum hayatının içerisine işlediği tüm somut ve soyut formları en zengin anlamıyla aktarabilme gücüne sahiptir. Olaylar, mekânlar, eşyalar, kahramanlar ve fikirler şiir metinlerine ele avuca sığmaz duygu biçimlerinde ve ancak sahibine açılacak kadar girift şekilde yerleştirilir.

Kırgız 'akın'lar da şiirleri ile toplumlarının hafızası denilebilecek tarih ve kültürden oluşan hayat bütününe zekâ ve yetenekleriyle kuşaktan kuşağa aktarmayı kendileri için en temel vazife bilir (Alimov, 2003; 3). Öncelikle destan türünün imkânları içerisinde ve toplumsal hayattan beslenen sözlü gelenekle yetişen Kırgız şair, çoğu zaman irticali olarak söylediği şiirlerinde oldukça samimidir. Kırgız şairlerin hem sözü samimi hem de hayatla teması sahibidir. Bu nedenledir ki 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda toplumuyla birlikte şahit olduğu tüm sıkıntıları eserlerine aktarır. Sıkıntılar kimi zaman doğrudan verilirken kimi zamanda baskının şiddeti ve sıkıntının derecesine göre dolaylı verilir.

Konar-göçer bir toplum olan Kırgızların şiirlerinde tabiat çok önemli bir yeri teşkil eder. Tabiat ve tabiatın her bir unsuru Kırgız toplumu için vazgeçilmezdir. Toprak, hava, yayla, dağ, su gibi tabiat unsurları onların ailelerinin bir parçası hatta bedenlerinin bir uzvu gibidir. Bu çalışmada bu tabiat unsurlarından ‘su’yun hareket halinde şiirlere konu oluşu üzerinde durulacaktır. ‘Akan Su’ teması Kırgız şiirinde pek çok şair tarafından kullanılarak bir akım haline getirilir. Togolok Moldo, Ceñicok Kökö Uulu ve Barpı Alıkulov’un ‘Akan Su’ temalı şiirleri örneğinde akımın bu tema üzerinden geliştirdiği tabiat güzellemesinin çağrışımları üzerinde durulacaktır.

1. Bir Tabiat Unsuru Olarak Su ve Kırgız Kültüründe Suyun Yeri

İnsan, tüm ömrünü iki şeyi anlamaya ve korumaya çalışmakla geçerir: bedenini ve vatanını. Beden, insanın mahrem alanıdır ve ona dair anlama ve koruma eylemlerini ifşa etmeden gerçekleştirir. Vatan ise insanın diğer toplum üyeleri ile ortak alanıdır. Bu bakımdan onunla ilgili anlama ve koruma çabası açıktan gerçekleştirilir. Vatan, her bir bireyin toplumun diğer üyeleri ile maddî ve manevî ortaklıklar kurduğu yeryüzü coğrafyası olarak adlandırılabilir. Esasen bir toprak parçasının vatana dönüşmesi, onun üzerinde zaman geçiren toplumların yaptığı, düşündüğü, inandığı ve hissettiği her şeyin ona sirayet etmesiyle mümkündür. Böylece coğrafya, görünen tüm unsurlarıyla görünmeyen şeylere işaret eden manevî bir mahiyet kazanarak milletin hayatı ve hafızası olur.

Coğrafyayı bezeyen ‘tabiat’ ve tabiatın bir unsuru olan ‘su’, geçmiş dönemlerden bugüne toplumlar tarafından oldukça önemsenmektedir. Evreni var eden dört temel unsurdan biri olan su, hem hayatın başlangıcında hem de sürdürülmesinde oldukça önemlidir. Bu sebeple hemen her kültürde su kutsal bir mahiyet kazanır (Oymak, 2010; 36). Bugün için suyun kendisi kadar sebebi olduğu birçok maddî ve manevî faydanın da varlığı üzerinde durulmaktadır. Yani su; hem hayatın sağlıklı bir gelişme gösterip ilerlemesinde hem de ahlaki, estetik, ruhî, ekonomik bakımlardan bu hayatın refah içinde sürdürülmesinde oldukça etkilidir (Çolakoğlu, 2009; 112).

Genel olarak Türk toplulukları; yaşadıkları coğrafyalarda ataları kadar kıymet verdikleri dağlara, sulara, nehirlerle o gün için kutsal olduğuna inandıkları tanrıların adlarını vererek kutsallaştırırlar. Böylece yaşadıkları coğrafya ile kimlikleri bütünleşir (Oymak, 2010; 38). Göçebe bir hayat biçimine sahip Kırgız Türklerinde de ‘su’ oldukça hayatî bir yere sahiptir. Kırgızlara göre suyun onu koruyan ve ona insan anlayışını aşan bir keramet özelliği kazandıran bir sahibi vardır. Özellikle şifa verici yönüyle birçok ritüele konu olan su; hastalar için saçılan, içine kurşun dökülen, dua okunan, kırk çıkarılan mukaddes bir varlıktır. Su, Kırgız Türklerine göre canlıdır. O kadar canlıdır ki insanlar rüyalarını bile suya anlatır (Bayrak İşcanoğlu, 2017; 299-300).

Kırgız sözlü eserlerinin en yaygın örnekleri olan atasözleri ve destanlardan suyun bu kültürde ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek mümkündür. “Suu sıyılan zor bolor, suu kordogon kor bolor.” (Suya saygı gösteren yükselir, suyu hor gören hor görülür.) “Suu ömür bulağı” (Su hayat kaynağı), “Appak bolson kuuday bol, taza bolson suuday bol” (Bembeyaz olacaksan kuğu gibi ol, temiz olacaksan su gibi ol) şeklindeki atasözleri göçebe Kırgız kültüründe suyun önemine işaret eder. Manas Destanında Semetey’in kartalının avladığı ölümsüzlük suyu içmiş ördeğin destan kahramanlarını da ölümsüz yapması veya Manas’ın babasının erkekle evlat sahibi olamamasının suçunu hanımının şifalı sulara gecelemediğini söylediği de suyun Kırgız kültüründeki yeri ile ilgili oldukça net bir fikir vermektedir.

(Bayrak İşcanoğlu, 2017; 299). Kırgız kùltüründe özellikle dağın ve suyun kutsal iki unsur olarak görùlmesinin destanlara yansıdığı örneklerden biri de Manas Batır'ın Manas destanındaki duasıdır: “Annesi su Kırgız'ın / Atası dağ Kırgız'ın”. Kırgızlar, Tanrı'nın kendilerine yurt olarak Issık Göl çevresiyle Tanrı dağlarının eteklerini vermiş olmasını da bir lütuf olarak görür (Kapağan, 2015; 29)

2. Kırgız Edebiyatında ‘Akan Su’ Şiir Akımı

Kırgız edebiyatında ‘akın’ olarak isimlendiren şair, tüm hayatı boyunca milletin huzur içerisinde yaşayacağı bir vatan arar (Alimov, 2003; 5). Akınlar, bazen bir kısmını buldukları fakat her şeyiyle tamam olan ve sürekli öyle kalan biçimine ulaşamadıkları bu hayali vatan coğrafyasını daha çok şiirlerinde anlatırlar. Bu, cennete benzeyen bir kısmıyla gerçek ama bir kısmıyla hayal ürünü olan vatanın en önemli dekorlarından biri de ‘su’dur.

Kırgız şiirinde özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp yakın zamana kadar kullanılan ‘akan su’ teması, bir şiir akımı olarak şairlerin evrenin ve yaratılışın tabiata yansıyan sırları üzerindeki düşüncelerini aktarır. Su metaforu ile temiz, saf ve güzel olanın arayışı içerisindeki şairler, bir tür felsefi şiir örneği verirler. Şiirlerde redif olarak kullanılan ‘akan su’, bir yeryüzü unsuru olmasının yanı sıra bir yaşama biçimi, bir insan tavrı olarak da işlenir

(<http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/KNUZHAANBAEVAK.2015-6.pdf>,

Erişim Tarihi: 08.04.2019).

Kırgız akınlarından Esenaman Calgaş uulu (1833-1913), Ceñicok Kökö uulu (1860-1919), Togolok Moldo (1860-1942), Toktogul Satılğanov (1864-1933), Barpı Alıkulov (1884-1949) ve Alıkul Osmanov (1915-1950) gibi akınlar ‘akan su’ redifli şiirler yazan şairlerden bazılarıdır. Bu şiirlerde suyun hareket halinde verilmesi de dikkate değerdir. Daha çok ihtiyarların, hizmetlerine karşılık gençlere ettiği “Ağın suuday ömrün uzun bolsun.” (Akan su gibi ömrün uzun olsun.) duasından hareketle ‘akan su’ kullanımının berekete karşılık geldiğini söylemek mümkündür. Nehirler, ırmaklar suyun hareketli halinin farklı görünüşleri olmaları bakımından ‘akan su’ temasına karşılık gelen yerlerdir. Bu tür sulardan atsız şekilde geçmek zorunda olan göçebe Kırgızlar, başlarına bir şey gelmesinden korkar. Çünkü nehirler, ırmaklar gücün sembolüdür. Bu sebeple Kırgızlar nehirlerden, ırmaklardan geçmek için özel dualar okurlar (Bayrak İşcanoğlu, 2017; 298-299).

Şiirlerde ‘akan su’ ideal bir varlığı, mekânı ve durumu ifade edecek şekilde kullanılır. Buna karşılık ‘akan su’ şiir akımının yaygınlık kazandığı dönemde Kırgız Türkleri oldukça zor durumdadır. XVIII. yüzyılın başlarında Hokand Hanlığına bağlı olan Kırgızlar, 1852 yılından başlayarak Çarlık Rusya’sının etkisine girer ve 24 yıllık bir sürecin sonunda 1876 yılında Hokand Hanlığının yine bu devlet tarafından ortadan kaldırılmasıyla Rus hâkimiyetine geçer. Rusya ilk iş olarak Kırgız topraklarında iç savaşı körükleyecek yeni bir yönetim sistemi kurar. Kırgızların hayat düzenini alt üst eden bu zorlama idare biçimi; tüm Türkistan coğrafyasını bölmek, parçalamak amacıyla kurgulanır ve Türkî halkların uğradıkları haksızlıklara karşı birlikte hareket etmelerinin önü alınır. Ruslar tarafından kendi topraklarında ikinci sınıf vatandaş olarak görülen Kırgızlar, Rusların iktidarının gittikçe yerleşik bir hâl almasına bağlı olarak daha çok zulüm görür (Kara, 2013; 1751-1752).

Çarlık Rusya özellikle 1860’lı yıllarda Rusya içlerinde yaptığı toprak reformundan sonra birçok Rus çiftçisini Türkistan coğrafyasına yönlendirir. Bu göçler sebebiyle Kırgız Türklerinin yaşadığı vatan coğrafyası da Rus çiftçiler tarafından işgal

edilir. Ağırıklı olarak hayvancılıkla uğraşan göçebe Kırgızlar, gün geçtikçe verimli otlaklarını da kaybeder. Hayat düzenleri bozulur ve her şeylerini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalırlar (Roux, 2014; 407). 1905 yılında başlayan meşrutiyet dönemi 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik İhtilaliyle sona erer. Kırgız Türkleri, XVIII. yüzyılın ortalarından ihtilal tarihine kadar yaklaşık 60 yıl Çarlık Rusya’sı tarafından sömürülür (Akayev, 2003; 169). Esasen gerçekleşen Ekim İhtilalinin de Kırgız Türklerine bir yararı olmadığı gibi Çarlık Rusya’sı döneminde kısmen zayıflayan otorite yeniden tesis edilerek sömürü daha sistemli hâle getirilir (Kara, 2013; 1752). Ağır vergiler, rüşvetin yaygınlaşması, boylar arasında savaş, yöneticilerin zalimce uygulamaları ve eğitim çalışmalarının yetersizliği gibi sebepler Kırgızların kendilerini savunmalarını da zorlaştırmaktadır.

Bir tür tabiat güzellemesi biçiminde Kırgız edebiyatında ‘akan su’ temalı şiirlerin ortaya çıkışı yukarıda verilen döneme rastlamaktadır. Bu şiir akımı içerisinde yer alan birçok şair, dönemlerinde yaşanan zulümlere karşı da kayıtsız kalmazlar. Buna karşılık ‘akan su’ şiirlerinin görünen yönüyle Kırgızların o dönemde başına gelenlere hiç değinmeden sadece tabiat güzellemesi yaptığını düşünmek mümkün değildir. ‘Akan su’ akımı çevresinde oluşturulan şiirlerin, eserlerin daha çok el yazması biçiminde çoğaltıldığı ve aynı zamanda aydın kimliği de bulunan şair ve yazarlara yönelik sansürün arttığı bir dönemde bu tür zorlukları aşma hesabıyla söylenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Bölümün başında da değinildiği üzere ‘akan su’ kavramının ideal vatani, millet durumunu temsil eden bir kuvvet ve bereket hâli olduğu düşünüldüğünde şairlerin halkı bu ideal noktada birleştirme ve onların ümidini canlı tutma çabasında olduğu anlaşılabilir. ‘Akan su’ şiir akımı içerisinde eser vermiş üç önemli şairin şiirleri üzerinde gerçekleştirilecek dikkatli bir değerlendirme, bu şiir hareketinin sadece tabiatı bahsetmediğini, şairlerin felsefi söylemlerinin arkasında farklı çağrışımların yer aldığını anlamayı mümkün kılacaktır.

3. ‘Akan Su’ Akımı Akınları

Kırgız edebiyatı ve özellikle şiiri gelenekli bir gelişim gösterir. Yazılı şiirin yaygın olmadığı dönemlerde bu sanat formu usta-çırak ilişkisi üzerinden uygulamalı olarak varlığını sürdürürken yazılı edebiyatın ilk devrelerinde de durumun çok farklı olmadığını söylemek mümkündür. Şairin şairler yetiştirdiği Kırgız şiir geleneğinde sadece teknik değil, bazen tema da ortak düşer. Şairler, bu ortak temayı benzer veya farklı açılardan işledikleri şiirlerle bir ‘akım’ meydana getirir. Konar-göçer bir hayat yaşayan ve hayvancılıkla geçinen Kırgız Türkleri, içerisinde doğdukları ve hayatlarının tamamını geçirdikleri tabiatı şiirlerinde hem dekor hem de ana mesele olarak kullanırlar. Yukarıda da işaret edildiği üzere Kırgız şiirinde özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp yakın zamana kadar ‘akan su’ teması birçok şair tarafından işlenir. Bu çalışmada özellikle üç şair örneğinde bu şiir akımında ‘akan su’ konusunun işlendiği şiirlerden doğrudan çıkarılabilecek ‘tabiat güzellemesi’ yanında dolaylı olarak anlaşılabilir çağrışım alanları üzerinde durulacaktır.

4. Ceñicok Kökö Uulu (1860 - 1919)

Talas’taki Kızıl-Künköy köyünde fakir bir çiftçi ailesinin oğlu olarak dünyaya gelen Ceñicok, küçük yaşta yetim kaldığı için oldukça sıkıntılı bir çocukluk dönemi geçirir. Şair on beş yaşında hastalanınca Kırgızistan’ın güneyinde bulunan Aksı şehrine, dayılarının yanına gelir. Burada Arapça okumayı ve yazmayı kısa bir sürede öğrenen Ceñicok, aynı zamanda akınlık sanatını da öğrenip geliştirir. Katıldığı akın

atışmalarında gösterdiği başarı sayesinde kısa zamanda halk arasında şöhreti artan şair, bir düğünde atışmaya yensiz yani kol kısmı olmayan bir kürk giyerek katıldığı için Ceñicok adıyla tanınır. Devrin bozulan, değişen durumunu ‘Zamana’ şiirinde anlatan şair; ‘Dünüyö’, ‘Akkan Suu’ başlıklı şiirlerinde de âlem, din ve mitik motifler hakkında hem halkın hem de kendi düşüncelerini felsefi bir şekilde ele alır. Akın, bu şiirler dışında yaşadığı vatan coğrafyasının güzelliklerini anlattığı ‘Öskön Cer’, ‘Bizdin Cer’ gibi eserlerin yanı sıra ‘Caman Uul’, ‘Nakil Kep’ gibi didaktik şiirler de söyler. Şiirlerinde duygularını ifade için sembollerden faydalanan Ceñicok’un günümüze ulaşan eserlerinin tamamı sonradan halk ağzından derlenir (Alimov, 2003; 52-53, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/13489.cenicokpdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 11.04.2019).

5. Togolok Moldo (1860-1942)

Togolok Moldo, Narın bölgesine bağlı Aktalaa şehrinin Kurtka köyünde fakir bir ailenin altı çocuğunun en büyüğü olarak dünyaya gelir. Asıl ismi Bayımbet olan akının babası Abdurrahman, akın on dört yaşındayken ölünce ünlü bir Manasçı olan dedesi Muzooke’nin yanında birkaç yıl kalır. Bir yandan köy mollasından okuma yazmayı öğrenen Bayımbet, diğer yandan dedesinden komuz çalmayı, şiir söylemeyi öğrenir. Bir süre sonra dedesini de kaybeden şair, doğduğu şehirden ayrılarak Çüy bölgesine gider. Manas destanının derleyip yazıya ilk aktaran isimlerden biri olan akın, halk arasında kısa boylu ve dolgun olduğu için ‘Togolok’, Arapça okuma yazma bildiği için de ‘Moldo’ (Molla) olarak tanınır. Çüy’de evlendikten sonra bir müddet orada çalışır ve 1923 yılında meşhur bir akın olarak yine doğduğu Kurtka köyüne döner (Alimov, 2003; 46-47, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/13490.togolokmoldopdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 11.04.2019, Arvas, 2011; 514).

Kırgız halk kültürüne oldukça hâkim olan şair, hem kendisi şiir söyleyen hem de akınlık geleneği içerisinde yer alan destan, masal gibi ortak metinleri yaşatan çok yönlü bir sanatçıdır. Devrime kadar matbaa olmadığı için hiçbir eseri yayınlanmayan Togolok Moldo, Kazak şair Abay, eğitimci Ibray Altınсарın, Tatar şair Abdullah Tokay, Nevâî, Rirdevsi ve Nizamî gibi isimlerin de eserlerini okuyup etkilenir. Eserlerinde gerçekçi karakterlerin yanında temsili karakterler de kullanan Togolok, halkı doğru olan davranış ve düşünüş biçimlerine yönlendirmeye çalışır. Tabiatı bir dekor ve tema olarak kullandığı “Cer cana Anın Baldarı” (Toprak ve Onun Çocukları) eserinde alegori kullanarak halkı birlik içinde ve beraber yaşamaya davet ederken “Eşek menen Bulbul” (Eşek ile Bülbül) adlı fabl türü şiirinde iyi ile kötü, cahil ve kaba insanla akıllı ve kibar insan karşıtlığı üzerinde durur. Ekim İhtilalini de heyecanla karşılayan Togolok Moldo, Sovyet döneminde de eserler üretmiş ve eserlerini bizzat yazıya dökmüş bir şairdir (Özgen, 2014; 177-180).

6. Barpı Alıkulov (1884-1949)

Oş ilinin Suzak kasabasında Açı isimli köyde diğer iki şair gibi fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Alıkulov, çocuk yaşlarda şiire başlar. Okuma yazma bilmeyen akın, on beş yaşında katılmaya başladığı atışma yarışmalarında şiirlerini irticalen söyler. Komuz da çalan Alıkulov, eserlerinde felsefi ve lirik bir tarz kullanır. Okuma yazma bilmemesine karşın kuvvetli hafızası sayesinde Doğu klasiklerinin halk içerisinde anlatılan varyantlarına oldukça hâkimdir. ‘Marttik’ (Mertlik), ‘Ayaldın Camanı’ (Kadınların Kötüsü), ‘Pitina’ (Cimri) gibi şiirlerinde ahlak ve terbiye konularını işleyen akın, ‘Akkan Su’ (Akan Su), ‘Kün’ (Güneş), ‘Şamal’ (Rüzgar) gibi

şiiirlerde de tabiat konusunu felsefî bir tarzda akatarır. Aşk tecrübelerini de kullandığı ‘aşk’ konulu şiiirlerinde de olduğça başarılı olan şair, ‘aşkın şairi’ olarak da bilinir. Sovyet dönemini ümit ve sevinçle karşılayan Barpı Alıkulov, Çarlık döneminde yaşanan zulüm ve eziyetlerin son bulacağını, yokluğun ve ezilmişliğin ortadan kalkacağını düşünür. Eserlerinde de bu ümidin izlerini görmek mümkündür (Alimov, 2003; 51-52, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/13503,barpialıkulovpdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 11.04.2019).

‘Akan su’ temalı şiiirlere örnek olarak seçilen şairlerden Ceñicok Kökö Uulu’nun alıntılanan şiiirleri için editörlüğünü Abdıldacan Akmataliyev’in yaptığı yine Abdıldacan Akmataliyev, Muratalı Mukasov tarafından hazırlanan ‘Büyük Şairler Serisi’nin 3. cildi olan ‘Ceñicok’ kitabının ilgili şiiirin yer aldığı 54. ve 83. sayfaları arasından faydalanılmıştır. Togolok Moldo’nun alıntılanan şiiirleri için yukarıda künyesi verilen ‘Büyük Şairler Serisi’nin 6. Cildi olan ‘Togolok Moldo, Aldaş Moldo’ kitabının ilgili şiiirin yer aldığı 122. ve 123. sayfalarından faydalanılmıştır. Barpı Alıkulov’un alıntılanan şiiirleri için Ulanbek Alimov’un 2003 yılında hazırladığı ‘Kırgızistan’da Akınlar ve Akınlık Geleneği’ başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans tezinin ilgili şiiirin yer aldığı 86. ve 98. sayfaları arasından faydalanılmıştır.

7. Ceñicok Kökö Uulu, Togolok Moldo ve Barpı Alıkulov’un ‘Akan Su’ Temalı Şiiirlerinde Tabiat Güzellemesi ve Farklı Çağrışımlar

‘Akan Su’ temalı şiiirlerde her şeyden önce su hareket hâlinde verilir. Her üç şairde de bu durum benzerlik gösterir:

Dayra bolup taşkan su
Tar arıktan aşkan su
Ağın dayra bolğon su
Ar özöngö tolğon su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Özündö kubat bolboso,
Kaydan çıkāt akkan suu?
Künü-tünü tınbastan
Ağıp turat akkan su
(Togolok Moldo)

Ayak-başın bilbeysin,
Birdey ketken, akkan suu.
Çarçaganın, talganın
Bilbey ketken, akkan su.
(Barpı Alıkulov)

Deniz olup taşan su
Dar arıktan aşan su
Akan derya olan su
Her vadiye dolan su

Kendinde kuvvet olmasa
Nerden çıkar akan su?
Gece gündüz durmadan
Akar durur akan su.

Başını sonunu bilemezsin,
Aynı şekilde akan su.
Yorulduğunu bilmeden
Akip giden akan su.

Her üç şiiirde de suyun hareket halinde olması ideal olan ve olumlu bir durumdur. Şiiirlerde kişileştirilerek anlatılan suyun, sürekli bir devinim halinde ve dinamik olması hem ona hem de ondan istifade edenlere fayda sağlamaktadır. Akınlar, bu şiiirlerle hareketi idealize ederken zımmen ataleti eleştirir:

Can-canıbar su içip
Tarap turgan akkan su

Canlı varlık su içip
Her yere yetişen akan su

Keregine düynönün
Carap turgan akkan su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Tuk toktoboy ıriskısı
Berip turat akkan su
Egin ekken cerlerge
Kelip turat akkan su
(Togolok Moldo)

Cetken cerin gülistan,
Şaar bolgan, akkan suu.
Kimgе gerek şol zamat
Dayar bolgan, akkan su.
(Barpı Alıkulov)

Gereğine dünyanın
Faydalı olan akan su

Hiç durmadan rızkı
Verir durur akan su
Ekin ekilen yerlere
Gelir durur akan su.

Ulaştığın yerler gülistan,
Şehir olan akan su.
Kime lazım olsa anında
Hazır olan akan su.

Her üç şiirde de ‘akan su’ daha çok bir tabiat güzellemesi açısından ele alınır. Akış hâlindeki su; içerisinde bulunduğu tabiatın süsü, bezeğidir. Onun güzelliklerinden biri olmanın yanında ondaki diğer güzelliklerin de sebebidir:

Düynönün baarina
Baldan tattuu şipşirin
Cagıp catkan akkan su
Cazga maal öpköçtöp
Küüldögön akkan su
Ak kuu, ördök, kaz konup
Çuuldagan akkan su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Sugargan egin sunalıp
Öndürüp turat akkan suu.
Susaganda cagımduu,
Baldan tattuu akkan suu.
(Togolok Moldo)

Egizden tüşüp pas cakka,
Şarkırgan, akkan suu,
Cürüp ketse altınday
Carkırgan, akkan suu.
Cılgadan tüşsö, obonu.
Şıldırgan, akkan suu.
Çekesinde ar türlü
Gül burağan, akkan suu.
(Barpı Alıkulov)

Akan suyun süslediği bu tabiat, şairler için herhangi bir yer değildir. Bu tabiat hayvancılık ve tarımla uğraşan Kırgız Türklerinin ekmeklerini kazandıkları; üzerinde aşk, acı her türlü şekliyle hayatlarını sürdürdükleri vatanlarıdır:

Çın peridey suluuga

Dünyanın hepsine
Baldan tatlı şipşirin
Beğenilen akan su
Baharda canlanıp
Coşarak akan su
Kuş ördek kaz konup
Ötüşen akan su.

Suladığı ekinleri besleyip
Filizlendirir akan su.
Susayınca hoşа giden
Baldan tatlı akan su.

Yüksekten dökülürken aşağıya
Şelale olup akan su
Akıp giderken altın gibi
Parlayan akan su.
Dağdan aşağı akarken sesi
Beste yapan akan su.
Çevresinde her türlü,
Çiçek kokan akan su.

Melek gibi güzele

Çın dilden sözün arnaşıp
Çınırtıp külük minişip
Çıybarkıt tandap kiyişip
(...)
Bir köz salıp kaluuga
Inaktığın bilgizip
Uçuru kelse ayтуuga
Cengesin salıp ortogo
Cendirip erte kayтуuga
Caşçılık iştin ayınan
Başın da sayıp tartuuga
Bulaktan közü ötüşüp
Çigitter kelgen akkan su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Andelek cıpar buragan,
Muraptar arık ulagan,
Suu nööbatı bizde dep
Dıykandar kelip suragan.
Arpa, buday çaylagan,
İçkendin baarı cayragan,
Abrakmat, akkan suu.
(Barpı Alıkulov)

Samimi sözler söyleyip
Koşturup ata binip
Elbise seçip giyinip
(...)
Bir az bakıp durmak için
Yakınlığın belli edip
Yeri gelirse söylemek için
Yengesin aracı yapıp
Koşturup erken gelmeye
Gençliğin verdiği ile
Ölüme bile varmaya
Bulağa baka baka
Yiğitlerin geldiği akan su.

Kavun kokusu dağıtan,
Subaşçılarının kanal açtıkları,
Su sırası bizde diye,
Çiftçiler gelip soran
Arpa, buğday yeşerten,
İçenleri rahatlatan,
Memnunuz senden akan su.

Şiirlerde 'akan su'yun hareketi, yaşanılan zaman içinde değil; geçmişte kalan güzel vakitlerden, gelecekte ümit edilen ideal zamanlara doğrudur. Tabiat, şairlerin çoğu zaman realitenin sıkıntılarından kaçarak sığındıkları bir kuytudur. Daha çok bir hatırlayış biçiminde ve özlem duygusuyla anlatılan tabiat sahneleriyle şairler, okurun mevcut zamanla bağını kopartarak ona ideal vatanı anlatmaya dönük bir çaba içerisinde:

Ak sakalın caykaltıp
Asta süylöp, bark aytıp
Coldun taşın terişip
Bulak ondon berişip
Çigit çağın esteşip
Ötkön eken ubak dep
Ketken eken kurak dep
Atandın körü dünüyö
Özgörülböy turat dep
Sancıra, kebin çuurutup
Çaldar kelgen akkan su
Kökö Uulu)

Çetinde kızdar suu algan
Arka çaçı çubalgan,
Tolkununa kubangan,
(...)

Aksakalını süzerek
Sakince nasihat eden
Yoldaki taşları toplayıp
Su başlarını temizleyen
Yiğitlik çağlarını hatırlayıp
Zaman geçip gitti diye
Eyvah gençliğim gitti diye
Eyvah dünya diyerek
Değişmeden durayım diyen
Şecereleri konuşan
Yaşlı adamların geldiği kan su. (Ceñicok

Kıyısında kızların su aldığı,
Örgülü saçların, uzandığı
Dalgalandıkça sevindiği,
(...)

Aklımdı cibertsem,
Ar kişi küsöp oylogon.
Carıgılıktın mömöüsü
Irakat kutu, akkan suu.
Alıkulov)

Aklımla düşünürsem
Herkes seni özlemektedir.
Yaradan'ın meyvesi
Rahatlığın bereketidir, akan su. (Barpı

Şairler, suyun insandan önce dünya ile birlikte yaratıldığını düşünür ve zaman zaman eski inanışlardaki 'su kültü'nü hatırlatacak ifadeler kullanırlar. Şiirlerde anlatılan 'akan su', en az insan kadar hatta ondan daha mukaddes bir varlıktır:

Cer titirep бүткөндө
Көктөн iman tolkup түшкөндө
Cıldız kökkö tolgonдо
Dünüyö pınaa bolgonдо
Ay asmandan bukkanda
Kün kızarıp чыkkanda
Adam ata, Obo ene
Oozunan чыккан lapesi
Kudayga dayın bolgonдо
Suu atası Sulayman
Cardam surap kudaydan
Suu bergin dep munaygan
Kudureti Kudaydın
Kubat berip түбөлүк
Orun berdi bu caydan
Oşondo on segiz min aalamdan
Korkup чыккан akkan su
Cer cüzünö çaypalıp
Tolkup чыккан akkan su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Yer silkinip bitince
Gökten iman inince
Yıldız göğe dolunca
Dünya ortaya чыкканca
Ay gökte doğunca
Güneş kızarıp чыкканca
Âdem ata Havva ana
Ağzından чыккан nefesi
Allah'a belli olunca
Su atası Süleyman
Yardım isteyip Allah'tan
Su ver diye yalvaran
Çaresi Allah'tan
Güç verip sonsuzca
Yer verdi bu yerden
O anda on sekiz bin âlemden
Korkup çıkan akan su
Yeryüzünde yayılıp
Coşup çıkan akan su

Maka Tilla, Kabanın,
Kabrı бүткөн, akkan suu.

(...)

Cer бүткөндө caralğan,
Elden murun, akkan suu.
Elge ıraat körsөtkөн
Senin nurun, akkan suu.
Cer Ene senin makanın
Cetkirip ırdap atamın.
(Barpı Alıkulov)

Mekke ile Kabe'nin

Kabri olan akan su.

(...)

Yerle beraber yaratılan,
İnsandan önce yaratılan akan su.
Halka rahatlık veren,
Senin nurun akan su.
Toprak Ana senin mekânın,
Anlatarak şarkı söylüyorum.

'Akan su' metaforunu kişileştirerek kullanan şairler, kişileştirdikleri bu metafor üzerinden ideal insanı tarif ederler. Diğer şiirlerinde de alegoriyi yaygın olarak kullanmalarından hareketle burada 'akan su'yu kullanarak yaptıkları tabiat güzellemesinin o dönemde vatan coğrafyasında yaşananları örtük bir biçimde anlatma

ve eleştirme çabası olduğu düşünülebilir. Zira kişileştirilen 'akan su'nun en sık vurgulanan özelliği insanları dinine göre ayırmadan adalet ve eşitlik içerisinde onlara hizmet etmesidir. Şiirlerin söylendiği dönemin tarihî ve sosyal yapısı incelendiğinde Çarlık Rusya'sı ve yerel yöneticiler kaynaklı pek çok adaletsizliğin yaşandığını, özellikle Çarlık Rusya'sının verimli Kırgız topraklarını Rus göçmenlere dağıttığını ve Müslüman Kırgız halkına karşı ciddi bir misyonerlik faaliyeti gerçekleştirdiğini görmek mümkündür:

Kimge bolso makul dep
Baş urgansın akkan su
Tuş tarapka bet alıp
Ağıp öttün akkan su

...

Okeandin şarına
Uzun ömür şay bolup
Ağıp öttün akkan su
On segiz min aalamdı
Bağıp öttün akkan su
(Ceñicok Kökô Uulu)

Candın baarın suusatpay,
Bağıp turat akkan suu.
İçken canga dem berip,
Cağıp turat akkan suu.
Can bütköndün baarına
Nasip bolgon akkan suu.
(Togolok Moldo)

Kıbıragan candarda,
Ten caraldın, akkan suu.
Orus menen musurman
Tayirligi, akkan suu.
(Barpı Alıkulov)

'Akan su' gerek kendi varlığı gerekse de kişileştirilen boyutuyla güçlüdür. Gücünü kötülük için de kullanmaz. O gücü sayesinde Şeytan dâhil tüm kötülükleri ve kirli olan şeyleri yok edip temizler. Yine o gücünü yıkmak için değil imar etmek, bereket dağıtmak için kullanır:

Ceti kabat cer astın
Carıp çıkkan akkan su

(...)

Ötüp ketken cerine
Darak tigip bak bolgon
Şaar ornop el tolgon
Cuusa kirin ketirgen

(...)

İrik menen çirikti
Taza kılğan akkan su

Kime olsa tamam diye
Baş eğensin akkan su
Eşit olup herkese
Akıp gittin akkan su

...

Okyanusun içinde
Uzun ömürlü olup
Akıp gittin akkan su
On sekiz bin âlemi
Geçindirdin akkan su.

Canlıları susuz bıraktıktan
Besler durur akkan su.
İçen canlıya güç verip
Hoşuna gider akkan su.
Yaratılanın tamamına
Nasip olan akkan su.

Kıpırdayan canlılara
Eşit oldun akkan su.
Rus ile Müslümana
Denksin sen, akkan su.

Yedi kat yer altını

Yarıp çıkan akkan su

(...)

Geçip gittiğin yere
Fidan dikip ağaç olan
Şehir olup halk dolup
Yıkarsa kiri gideren

(...)

Kirli ile çürüğü

Temiz eden akkan su

Araydın baarın tazalap
Maza kılğan akkan su
Aram menen adaldı
Bir koybogon akkan su
(...)
Aldına şaytan cuutpay
Kuup turat akkan su
(Ceñicok Kökö Uulu)

Özündö kubat bolboso,
Kaydan çıkāt akkan suu?
(...)
Cardam berip baarına,
Azık bolgon akkan suu.
Cüzüü, kolun cuuganda,
Taza kılāt akkan suu.
(Togolok Moldo)

Sen cürgön cerin baarı abad,
Şirindigin ak nabat.
Bütülgön cerin ziraat,
Kuruluş tüşkön iraat.
(...)

Egizgi toonun erki çok,
El bolboson, akkan suu.
Eç kim tirüü kün körböyt,
Sen bolmoson, akkan suu.
Sensiz darak kögörböyt,

Sensiz mömö kökgörböyt,
Şarapattuu, akkan suu.
(Barpı Alıkulov)

Şairler tarafından ideal bir insan modeli olarak takdim edilen ‘akan su’yun fedakârlığı, cesareti ve bölünüp parçalanmayışi şiirlerin söylendiği dönemde herkesin kendi derdine düştüğü ve birliğin kaybolduğu dikkate alınırsa topluma çağrışımolar yoluyla verilerek istenen bir mesajdır:

Öz tulkusun cogotpoy
Bir tamçısın korotpoy
Karmap kelgen akkan su
Kurmandıkka denesin
Arnap kelgen akkan su
Ayağı çok kolu çok
Toktoym degen oyu çok
Cürüp kelgen akkan su
Bara turgan cerine
Kire turgan körüne

Kendi gövdesin kaybetmeden
Bir damlasın harcamadan
Saklayıp gelen akan su
Kurbanlık için kendisini
Bağıslayan akan su
Ayağı yok eli yok
Duracağım diye düşünce yok
Koşup gelen akan su
Gideceği yerine
Gireceği mezara

Her yeri temizleyip
Yoran akan su
Haram ile helali
Bir tutmayan akan su
(...)
Önüne şeytan yaklaştırmadan
Kovup duran akan su.

Kendinde kuvvet olmasa
Nerden çıkar akan su?
(...)
Yardım edip tamamına,
Azık olan akan su.
Yüzü, eli yıkadığında
Temiz eder akan su.

Senin olduğun yerin tümü şehir,
Tatlılığın ak şeker.
Bulduğun yeri yeşerten
İnşa edip yer kurar.
(...)

Yukardaki dağın gücü yok
Sen olmazsan akan su.
Kimse canlı kalamaz,
Sen olmazsan akan su.
Sensiz ağaç yeşermez,

Sensiz meyve yetişmez,
Bereketli, akan su.

Külüp kelgen akkan su
(Ceñicok Kökô Uulu)

Eski bolup bir ceri
Süzülbögön, akkan suu.
Cüz cıldık colgo tüz ketse
Üzülbögön, akkan suu.
(Barpı Alıkulov)

Gülerek gelen akan su

Eskiyerek bir yeri
Yırılmayan akan su.
Yüz yıllık yola çıksa
Kopmayan akan su.

Esasen 'akan su' da temsil ettiği ideal kıymetlere benzer şekilde gerçek hayattan uzaklarda bir yerlerdedir. Şair, güzel olan her şeyin temsilcisi olarak biçimlendirdiği 'akan su'yu arayanlarla birlikte onun nerede olabileceğini düşünür:

Surap surap tursan
Kayda bolot akan su
Başı tuyok kapçıgay
Sayda bolot akkan su
İzdegende tabılbas
Cayda bolot akkan su
Teskeyi biyik teren say
Koodo bolot akkan su
Ak asaba melcigen
Zoodo bolot akkan su
Betegesi kulpungan
Tördö bolot akkan su
Caratılış casagan
Ördö bolot akkan su
Kaz ördögü kalkıgan
Köldö bolot akkan su
Bopboz bolup kor bolgon
Tamçı suuga zar bolgon
Elge kelgen akkan su
Murda bolup körbögön
Cerge kelgen akkan su
Cer üstündö çaşagan
Elge kelgen akkan su
(Ceñicok Kökô Uulu)

Sora sora arasan
Nerde olur akan su?
Başı görünmez dağ
Çayda olur akan su
Aradığında bulunmaz
Yerde olur akan su
Dağı yüksek, derin çay
Orda olur akan su
Ak bayrak dalgalana
Dağda olur akan su
Yoncaları yeşeren
Yüksekte olur akan su
Doğa kendisi yapan
Yerde olur akan su
Kaz ördeği ötüşen
Gölde olur akan su
Çorak olup kuruyan
Damla suya muhtaç olan
Halka gelir akan su
Önceden hiç olmayan
Yere gelir akan su
Yer üstünde yaşayan
Halka gelir akan su

SONUÇ

Edebî eser ve özellikle şiir, şairin kabiliyetine göre değişen ölçülerde çok katmanlı anlatımlar içerecek şekilde üretilir. Kırgız edebiyatında özellikle XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında en etkili edebî tür şiirdir. Konargöçer bir millet olan Kırgız Türklerinin şiirlerinde de ağırlıklı olarak kullanılan tema tabiattır. Tabiat ve çeşitli tabiat unsurları şiirde çoğu zaman bir güzelleme biçiminde ele alınır.

Kırgız şiirinde 'akan su' teması etrafında şekillenen ve XIX. yüzyılın ortasından yakın zamana kadar yaygın olarak işlenen edebî akım bir tabiat güzellemesinin ötesinde farklı çağrışımları da içermektedir. Özellikle Ceñicok Kökô

Uulu, Togolok Moldo ve Barpı Alıkulov'un şiirlerinin örneklüğünde dönemin toplumsal sorunlarına dönük dolaylı anlatımlara rastlanmaktadır. Şairlerin yaşanan hayattan ve bu hayata ilişkin sorunlardan uzak kalamayacağı gerçeğinden hareketle incelenen şiirlerde, şairlerin 'akan su' temasını kullanarak atalet içerisindeki toplumu daha etkin olmaya çağırdığı değerlendirilebilir. Yine kişileştirilerek verilen 'akan su', ideal bir insan örneği olarak sunulur. Bu örneklik üzerinden toplumun fertleri; zorluklara karşı bir ve beraber olmaya, fedakârca ve cesurca davranmaya davet edilir. Yöneticilerin adalet ve eşitlik ilkesini ihmal edişlerine karşı adaletin ve eşitliğin önemi vurgulanır.

Şiirler, zamanı değil güzel hatıraların bulunduğu geçmişi özlemle anlatan ve teselli duygusunun ağır bastığı bir özellik göstermektedir. Mevcut gerçeklikten bir kaçış gibi anlaşılabilir bir arayışın etkisinde söylenen şiirler, bu anlamda zımnî bir eleştiri özelliği gösterir.

KAYNAKÇA

- Akayev, A. (2003). *Kırgız Devlet Geleneği ve Manas* (1. Baskı). (Çev. S. İbrahimova, E. Rahmanov, T. Şimşek). İstanbul: Da Yayınları.
- Akmataliyev A., Mukasov M. (Yay. haz.). (2015). Залкар Акындар Сериясы III. Том – Жеңижок. Бишкек: Бийиктик плюс.
- Akmataliyev A., Mukasov M., Şeyşekanova A., (Yay. haz.). (2015). Залкар Акындар Сериясы VI. Том – Тоголок Молдо, Алдаш Молдо. Бишкек: Бийиктик плюс.
- Alimov, U. (2003). *Kırgızistan'da Akinlar ve Akinlık Geleneği*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.
- Arıcan, O. (2013). Çağdaş Kırgız Şiirinin Stilistik Hususiyetleri Üzerine. *Turkish Studies*, Cilt 8, Sayı 4, s.193-199.
- Arvas, A. (2011). 'Akinlık' ve 'Âşıklık' Geleneği Arasındaki Bazı Ortaklıklar (Togolok Moldo Örneği). *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 3, s. 513-522.
- Bayrak İşcanoğlu, İ. (2017). Kırgız Kültüründe Su Kültü ve Bağımsızlık Sonrası Kırgız Kadın Yazarların Eserlerine Yansıması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Özel Sayı 2, s.296-306.
- Çolakoglu, E. (2009). Ortak Bir Değer Olarak Su ve Su Etiği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 5 sayı 9, s.109-116.
- Jaanbaeva, K. (2015). Аккан Суу Темасы Адабиятта. <http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/KNUZHAANBAEVAK.2015-6.pdf>, Erişim Tarihi: 08.04.2019.
- Kapağan, E. (2015). Kırgız şiirinde Ekim Devrimi (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kara, F. (2013). Kırgız Sovyet Devletinin Oluşması. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, Cilt 6, Sayı 2, s.1749-1767.
- Kayıpov, S. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi - Kırgız Edebiyatı, C.31. (Çev. İ.T. Kallımcı, A. Kutlu, K. Kulamşayev). [Http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Tr-78589/Kirgiz-Edebiyatı----İ---31cilt.Html](http://Ekitap.Kulturturizm.Gov.Tr/Tr-78589/Kirgiz-Edebiyatı----İ---31cilt.Html), Erişim Tarihi: 11.04.2019.
- Oymak, İ. (2010). Anadolu'da Su Kültünün İzleri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 15, Sayı 1, s.35-55.
- Özgen, N. (2014). *Yirminci Yüzyılın İlk Yarısında Kırgız Edebiyatı Tarihi (1900-1950)* (1. Baskı), Ankara: TDK Yayınları.

Roux, J. P. (2014). *Orta Asya Tarih ve Uygarlık* (1. Baskı). (Çev. L. Arslan Özcan). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.